

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Liechtenstein 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Läget beträffande respekten av de mänskliga rättigheterna i Liechtenstein är gott. Liechtenstein har överlämnat utförliga rapporter till några av de kommittéer som granskar efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Liechtenstein – där internationella avtal är direkt tillämpliga i den inhemska rättsordningen – har ratificerat de flesta av FN:s konventioner. Bland dessa märks FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och de båda tilläggsprotokollen till konventionen, FN-konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, FN:s rasdiskrimineringskonvention, FN:s kvinnokonvention med tilläggsprotokoll, FN:s tortyrkonvention, FN:s flyktingkonvention samt FN:s barnkonvention med tilläggsprotokoll. Tilläggsprotokollet om barnhandel har dock ännu inte ratificerats.

Liechtenstein är medlem i Europarådet och har tillträtt den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Liechtenstein har även ratificerat Romstadgan för den internationella brottmålsdomstolen. Landet är dock inte med i ILO (International Labour Organisation) och har inte ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner (core labour standards) om mänskliga rättigheter.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Liechtensteins konstitution innehåller inga specifika stadganden om rätten till liv. Denna rätt härleds genom landets ratificering av den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Rätten till liv försäkras vidare indirekt genom lagstadganden i straffrätten.

Skydd mot tortyr garanteras i landets konstitution samt genom anslutning till en rad konventioner. Strafflagen skyddar vidare mot medicinska eller vetenskapliga experiment samt mot slaveri. Landets polis får endast använda skjutvapen som en sista utväg. De situationer då skjutvapen får användas är särskilt stadgade. Skollagen förbjuder aga.

4. Dödsstraff

Dödsstraff förekommer inte.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Landets konstitution garanterar en rad grundläggande fri- och rättigheter liksom likhet inför lagen för alla medborgare. Varje inskränkning av dessa rättigheter måste ha lagstöd. Envar som anser att hans eller hennes grundläggande rättigheter eller friheter har åsidosatts har rätt att anmäla detta till en domstol. Rättelse kan ske i form av undanröjande av beslutet och/eller i form av ersättning.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Principerna om bland annat muntlig framställning, personlig inställelse samt fri bevisföring inför domstolarna gäller i civil- och straffrätten.

Rättegångsförhandlingar är offentliga med möjlighet till undantag i specificerade fall. Domarna väljs av parlamentet och fursten utser dem. Den senare har dock underlåtit att utse någon av de domare som parlamentet valt.

7. Straffrihet

Straffrihet förekommer inte i landet. Fursten är dock immun från straffrättsliga förfaranden. Han har också rätt att när som helst avbryta en pågående utredning eller rättegång.

8. Yttrande-, tryck- mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Yttrandefriheten garanteras i konstitutionen. Begränsningar i friheten återfinns i strafflagen i form av förbud mot bland annat förtal, störande av den allmänna ordningen, rasistiska uttalanden med mera.

Mångfalden inom massmedierna säkerställs genom lag och på så sätt garanteras en fri och självständig utveckling av medierna och den allmänna opinionen.

Mötesfriheten liksom föreningsfriheten är fastslagna i konstitutionen.

För etablerandet av en fackförening i landet krävs att denna måste ha avdelningar i minst fyra av landets kommuner samt ha minst 400 medlemmar som är liechtensteinska medborgare.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Liechtenstein är en konstitutionell monarki med demokratiska och parlamentariska traditioner. Arvsrätten till tronen är förbehållen manliga medlemmar av furstehuset Liechtenstein.

Enligt konstitutionen kan medborgarna utöva sina rättigheter genom direkta val och genom folkomröstningar. Direktdemokratin utövas också genom rätten att kunna ta initiativ till lagar samt att begära folkomröstningar vad beträffar lagar och förordningar, men också vad gäller konstitutionen. Politiska rättigheter liksom att få välja till parlamentet (lantdagen) infaller på 18-årsdagen. Undantagna är personer som sitter i fängelse eller är omhändertagna enligt särskilda beslut.

Fursten är landets statsöverhuvud och representerar staten i dess relationer med utlandet. Han utser regeringen på rekommendation av lantdagen och alla nya lagar måste godkännas av fursten. Han har också rätt att upplösa parlamentet. Den starka position som den regerande fursten innehar anses av de flesta bedömare balanseras av den starka medborgerliga direktdemokratin i landet.

Parlamentet (lantdagen) väljs på fyra år och består av 25 ledamöter som väljs genom direkta och hemliga val enligt ett proportionellt valsysteem.

Lantdagens huvudsakliga funktion är att fatta beslut om lagar, godkänna internationella överenskommelser, godkänna budgeten, rekommendera regeringsledamöter och utse domare.

Regeringen består av fem ledamöter. Dessa utses av fursten på rekommendation av parlamentet.

För kvinnor har det varit mycket svårt att bli invalda i lantdagen. I det senaste valet år 2005 gick siffrorna upp något då sex av tjugofem platser tillsattes med kvinnor. I regeringen är ett av de fem regeringsråden en kvinna.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Arbetslösheten är låg och överskrider sällan två procent. Möjlighet finns, att vid "exceptionella" svårigheter, erhålla arbetslöshets- eller bostadsbidrag vid personliga, familjerelaterade eller andra sociala problem. Detta förutsätter dock att man inte kan få bidrag genom socialförsäkringar eller privata försäkringar.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Liechtenstein har ett väl utbyggt hälsovårdssystem. Antalet läkare i förhållande till befolkningen är högt. Medellivslängden för såväl män som kvinnor hör till den högsta i världen (82,5 år för kvinnor respektive 76,5 år för män). Spädbarnsdödligheten ligger på en mycket låg nivå. Alla delar av befolkningen har tillgång till grundläggande hälsovård av hög kvalitet.

12. Rätten till utbildning

Den obligatoriska skolgången är nio år med skolstart vid sex års ålder. Skolgången är fri med undantag för böcker där föräldrarna måste betala 75 procent av skolböckernas kostnad. Åga är förbjudet enligt lag.

Det finns inget universitet i landet, men möjligheten att studera vid något av universiteterna i grannländerna garanteras genom bilaterala avtal. Studiebidrag kan utgå beroende på studentens inkomst och föräldrarnas tillgångar.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Levnadsstandarden i landet är mycket hög.

Liechtenstein är inte listad i UNDP:s Human Development Index (UNDP, United Nations Development Programme), men torde hamna på samma plats som grannlandet Schweiz (9).

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Liechtenstein införde kvinnlig rösträtt först år 1984 och landet fick sin första jämställdhetslag år 1999. År 2001 ratificerade Liechtenstein tilläggsprotokollet till FN-konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor.

Det finns en av regeringen tillsatt jämställdhetsbyrå. Jämställdhetslagen syftar bland annat till att stimulera företagare att skapa arbetsförhållanden som lämpar sig för kvinnor och familjer, belöna privata initiativ som syftar till att förbättra jämställdheten i landet samt belöna individer som är involverade i relevanta jämställdhetsfrågor.

Jämställdhetsfrågorna har under senare år fått ökad uppmärksamhet, men det torde fortfarande vara långt till en mer utbredd jämställdhet. Som tidigare nämnts (se punkt 9) är åtta av parlamentets 25 medlemmar kvinnor och av regeringens fem ledamöter är endast en kvinna. Förvärvsfrekvensen bland kvinnorna är betydligt lägre än bland männen.

Utländska yrkesverksamma kvinnor har det svårare än män att ta med sig sina familjer och flytta till Liechtenstein, eftersom de i allmänhet tjänar mindre och en arbetssökande måste kunna visa att hon eller han kan försörja sig för att överhuvudtaget få flytta till Liechtenstein.

År 2000 skapades Informations- och rådgivningsbyrån för kvinnor (Infra) i Liechtenstein, ett kvinnomigrationsprojekt vars syfte bland annat är att stödja självständigheten och integrationen av utländska kvinnor.

Landets strafflag förbjuder handel med kvinnor och barn. Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter har uppmärksammat myndigheterna i Liechtenstein på att göra en översyn av de arbetstillstånd som beviljas kabareédansöser, i syfte att förebygga risk för trafficking.

15. Barnens rättigheter

Bestämmelser som syftar till att förhindra sexturism finns i strafflagen från 2001 som stadgar straff för sexuella handlingar med minderåriga, även om dessa begåtts utomlands. Liechtenstein har undertecknat tilläggsprotokollet till barnkonvention om handel med barn, och protokollet om förhindrande, bekämpning och bestraffning av handel med personer, särskilt kvinnor och barn.

Rätten till familje- respektive barnbidrag finns stadgad i lag. Barnbidrag utgår till familjer som lagligen bor eller är anställda i Liechtenstein. Familjer erhåller också barnbidrag genom skattelättnader och bostadsbidrag. Kommunerna kan bevilja bostadsbidrag till familjer som behöver finansiellt stöd.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Konstitutionen fastställer att den romersk-katolska kyrkan är den officiella kyrkan i Liechtenstein, men garanterar samtidigt religionsfrihet och rätten att utöva civila och politiska rättigheter oavsett vilken religion man tillhör.

Såväl den katolska som den protestantiska kyrkan erhåller statligt ekonomiskt stöd. Barn har rätt att bli befriade från religionsundervisningen i de statliga skolorna med hänvisning till religionsfriheten. Intill dess att barn fyller 14 år är det föräldrarna eller utsedd förmyndare som har rätt att bestämma barnets religiösa uppfostran.

Det finns inga stora etniska minoriteter i landet. De flesta utlänningar i landet är personer från grannländerna, där kultur och språk är likartade.

Landet stödjer integrationen av minoriteter genom bland annat språkutbildning samt särskilt stöd för kvinnor. Samtidigt anses det viktigt att stödja

minoriteternas bevarande av den egna kulturen och språket och därigenom berika mångfalden i samhället.

Alla som är bosatta i Liechtenstein har tillgång till de allmänna skolorna, den allmänna sjukvården samt övriga ekonomiska och sociala tryggheter som staten erbjuder. För att få rösta krävs medborgarskap.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Lagstiftning som på olika sätt diskriminerar homosexuella togs bort 2001. Ett lagförslag som ska möjliggöra ingående av registrerat partnerskap mellan personer av samma kön godtogs av lantdagen i oktober 2007 och väntar nu på godkännande av regeringen och fursten.

18. Flyktingars rättigheter

Under det första halvåret 2007 tog Liechtenstein emot 60 ansökningar om asyl. År 2006 godkändes 37 asylansökningar. Asylsökande bor i allmänhet i särskilda center intill dess ett slutligt beslut föreligger angående deras asylansökan. De omfattas av sjuk- och olycksfallsförsäkringssystemet efter genomgången hälsotest vid inresa i landet. När flyktingarna erhåller ett arbete framöver dras kostnaden för nämnda försäkringar från arbetstagarens lön.

När det gäller beslut om arbetstillstånd och tillträde till landets arbetsmarknad är principen om ”professionella kvalifikationer” härskande.

I syfte att undervisa medborgarna i landet, och i synnerhet den yngre generationen, om landets flyktingpolitik, och om situationen för flyktingar, har flera informationskampanjer genomförts i skolorna och i kampanjen "Ungdomsparlamentet 2000". Genom kampanjerna vill man bekämpa fördomar och förhindra främlingsfientliga tendenser. Barn till flyktingar måste enligt liechtensteinsk lag delta i skolutbildning.

19. Funktionshindrades situation

Anställda och egna företagare mellan 20 och 65 år är skyldiga att delta i landets försäkringssystem vilket betalar ut ersättning vid eventuell invaliditet. För barn och unga upp till 20 års ålder utgår särskild ersättning. Förutom en central myndighet för socialfrågor, finns i landet en sammanslutning för handikappade som erhåller årligt bidrag från staten. Organisationen samordnar sport- och ungdomsgrupper, rullstolstransporter och andra researrangemang och beviljar också finansiellt stöd i vissa fall.

Företag som erbjuder särskilda platser för handikappade personer kan erhålla stöd från myndigheterna. För individer som är helt utestängda från arbetsmarknaden på grund av sitt handikapp finns terapicenter med 110 arbetsplatser på sex olika orter i landet.

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

I landet förekommer inga frivilligorganisationer som arbetar uteslutande med frågor rörande mänskliga rättigheter.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Förekommer inte i Liechtenstein.